

ခံာ်အှာ်ထီာ်ဂီၤပြုတၢ်ဆါ (Lyme)

ခံာ်အှာ်ထီာ်ဂီၤပြုတၢ်ဆါ (Lyme) န့ၣ်မ့ၢ်တၢ်ဆါမန့ၣ်လၢာ်.

ခံာ်အှာ်ထီာ်ဂီၤပြုတၢ်ဆါအံၤမ့ၢ်ဝဲခံာ်ရၤလီၤတၢ်ဆါတဖၣ် (tickeborne) အကျါတခါလၢမံာ်နံာ်စီထာ် (Minnesota) အပူၤန့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်ခံာ်အှာ်ထီာ်ဂီၤပြုတၢ်ဆါလၢအကဲထီာ်အါလၢ မံာ်နံာ်စီထာ်အပူၤဒီးကီၢ်အဝဲရကၤအပူၤန့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဆါအံၤဒုးအိၣ်ထီာ်တၢ်ဆါပနီၣ်အကလုာ်ကလုာ်လၢအမၤဘၣ်ဒိ နီၣ်ခိက့ၢ်ဂီၤမိၢ်ပှၢ်အကူာ်အကူၤလီၤဆီအါမးန့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤတၢ်ကိး အီၤလၢခံာ်အှာ်ထီာ်ဂီၤပြုတၢ်ဆါမ့ၢ်လၢတၢ်ယုထံာ်န့ၣ်အီၤအဆီ ကတၢ်လၢခံာ် (Lyme) အပူၤ, ခိာ်နဲးထံခဲး (Connecticut) လီၤကဝီၤ ဝဲ ၁၉၇၅ အပူၤန့ၣ်လီၤ.

ပှၢ်မၤန့ၣ်ခံာ်အှာ်ထီာ်ဂီၤပြုတၢ်ဆါ (Lyme) ဖဲလဲာ်.

ပှၢ်မၤန့ၣ်ခံာ်အှာ်ထီာ်ဂီၤပြုတၢ်ဆါ (Lyme) သ့ခိဖျိခံာ်လၢအခိာ်သ့ သ့ (ခံာ်) လၢအဘၣ်ကိးဒီး ဘီရဲလံယါဘဲးဒီးဖဲရံာ် (*Borrelia burgdorferi*) ဘဲးထံရံယါအှာ်ပှၢ်အယီၤန့ၣ်လီၤ. တမ့ၢ်ခံာ်အခိာ် သ့သ့လဲာ်စီာ်ခိာ်ဘဲးထံရံယါတဖၣ်ဘၣ်ဒီးတမ့ၢ်ပှၢ်လၢအဘၣ်အှာ် ဒီးခံာ်အခိာ်သ့သ့လဲာ်ကဆိးက့ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ခံာ်အံၤကဘၣ်အိၣ် ဝဲထီၤလၢပှၢ်တၢ်အံၤအလီၤအါန့ၣ် ၂၄-၄၈ န့ၣ်ရံာ်တချးလၢ အရၤလီၤဝဲခံာ်အှာ်ထီာ်ဂီၤပြုတၢ်ဆါ (Lyme) ဘဲးထံရံယါသ့ န့ၣ်လီၤ.

ခံာ်အခိာ်သ့တဖၣ်အံၤအိၣ်လၢဟီၣ်ခိာ်အလီၤဝဲတၢ်လီၤကဝီၤတဖၣ် လၢအိၣ်ဒီးသ့ၣ်အါအါ မ့တမ့ၢ် အိၣ်ဒီးနီၣ်ခဲသိၣ်တပျီၤထုၣ်အါအါ အပူၤန့ၣ်လီၤ. ခံာ်တဖၣ်အံၤယုအိၣ်တၢ်လီၤဝဲ မ့တမ့ၢ် ဘူးဒီးဟီၣ် ခိာ်အပတီၢ်ဒီးဖိၣ်စျီပှၢ်ကညီ မ့တမ့ၢ် ဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိတဖၣ်အလီၤ ဝဲအဝဲသ့ၣ်လဲၤခိာ်ဘၣ်အီၤအါန့ၣ်လီၤ. ခံာ်တဖၣ်အံၤတစံာ်, တ ယုၤ, မ့တမ့ၢ် ဟဲလီၤတၢ်လၢသ့ၣ်ထုၣ်တဖၣ်အဖိခိာ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

လၢမံာ်နံာ်စီထာ်အပူၤ, ဝဲလၢအ့ၣ်ဖြာ်တုၤလီၤဆူလၢယုၤလံးဒီးလၢစဲးဝ တ့ဘၣ်တုၤလီၤဆူလၢအိးကထိဘၣ်န့ၣ်တၢ်လီၤဘၣ်ယိာ်အခိာ် ကတၢ်န့ၣ်မ့ၢ်ခံာ်အခိာ်သ့သ့တဖၣ်အံၤအှာ်ဘၣ်တၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်လီၤ ဘၣ်ယိာ်အါကတၢ်န့ၣ်ဝဲလၢယုၤအပူၤ မ့တမ့ၢ် လၢယုၤလံးအပူၤ ကိးနံာ်ဒဲးန့ၣ်လီၤ. ခံာ်အခိာ်သ့သ့တဖၣ်အံၤဆဲးဝဲ, အနီၣ်ဒိာ် တဖၣ်န့ၣ်ကအိၣ်ထဲသိးဒီးနီၣ်သိၣ်ခိးကိာ်ဖိတဖၣ် (ခံာ်အဆဲးဖိတ ဖၣ်) န့ၣ်အက့ၢ်အဂီၤအိၣ်ထဲသိးဒီးပံးရံၤဖိန့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်လၢအဝဲသ့ၣ် ဆဲးအယီၤ, ပှၢ်ကညီတဖၣ်ဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်တသ့ၣ်ညါလၢခံာ်အှာ်ဘၣ် အဝဲသ့ၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

ခံာ်အှာ်ထီာ်ဂီၤပြုတၢ်ဆါ (Lyme) အက့ၢ်ပနီၣ် တဖၣ်န့ၣ်မ့ၢ်မန့ၣ်လၢာ်.

ခံာ်အှာ်ထီာ်ဂီၤပြုတၢ်ဆါ (Lyme) အက့ၢ်ပနီၣ်လၢအခိာ်ထံးန့ၣ် အါတက့ၢ်ကဖျါထီာ်ဝဲခံာ်အှာ်အသီ ၃၀ အတီၢ်ပူၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤ အါတက့ၢ်တၢ်ဂီၤထီာ်ပြုဒီးတဘျီတခါအိၣ်ဒီးတၢ်လီၤလၢအသးဂံာ် သးက့ၤ, ဒိာ်ထီာ်တုၤလၢတၢ်လံာ်န့ၣ်အက့ၢ်အဂီၤ, ဝဲခံာ်အှာ်ဘၣ်တၢ် ဝဲအလီၤခံာ်တဘျီယီၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်အံၤမ့ၢ်လၢတၢ်သးဂံာ်သးက့ၤဟဲ လၢခံာ်အထးခိာ်ထံးဒီးတမ့ၢ်ခံာ်အှာ်ထီာ်ဂီၤပြုတၢ်ဆါ (Lyme) အပနီၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ဖဲလဲာ်ဂ့ၤ, ဆဲးကျဲနကသံာ်သရၣ်ဖဲန့ၣ်မ့ၢ် ထံာ်ဒီးဟဲသ့ၣ်ဟဲသးဒီးတၢ်ပနီၣ်ပိာ်ထွဲလၢလၢတမံၤလၢလၢ-

- တၢ်ဂီၤပြုထီာ်
  - ကလီၤကံာ်ဒဲးသိးကျိာ်အမဲာ်ချံး, မ့တမ့ၢ် တၢ်ဂီၤအက့ၢ် ဒီးတၢ်အခါသးပျီၤပျီၤလၢဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်ကဒိာ်ထီာ် တဘျီးစုမ့ၢ်ဒိာ်ဒီးအိၣ်ဖးလၢ
  - ဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်တသးဂံာ်သးက့ၤ မ့တမ့ၢ် ဆါဘၣ်
  - တၢ်ဂီၤပြုထီာ်အံၤပှၢ်တမၤန့ၢ်ဘၣ်အီၤကိးဂၤဒဲးဘၣ် မ့တမ့ၢ် တၢ်ဂီၤပြုထီာ်အက့ၢ်အဂီၤန့ၣ်တလီၤကံာ်ဒဲး သိးကျိာ်အမဲာ်ချံးလဲာ်ဘၣ်
- တၢ်လီၤကီၢ် မ့တမ့ၢ် တၢ်ဂီၤတံာ်
- ထုၣ်ပှၢ် မ့တမ့ၢ် ယံဆာတဖၣ်ဆါ
- ခိာ်ဆါ
- တၢ်လီၤဘူးလီၤတီၤ မ့တမ့ၢ် တၢ်ဂီၤတံာ်ဘါစါ

တၢ်မ့ၢ်တယါဘျီပှၢ်တမၤအံၤအဆီအချၢ ဘၣ်န့ၣ်, တၢ်ဆါပနီၣ်ပိာ်ထွဲတခါ မ့တမ့ၢ် အါန့ၣ်အန့ၣ်ကဖျါထီာ်ဝဲန့ၣ် မ့တမ့ၢ် လၢလၢခံာ် တဖၣ်, တၢ်ဂီၤပြုထီာ်တဘျီးဖျါ, မဲာ်သ့ၣ်သံတခိၤ, တၢ်ဂီၤတံာ်ဘါ စါ မ့တမ့ၢ် တၢ်တီၢ်တုာ်လၢစု မ့တမ့ၢ် ခိာ်အပူၤ, သးစံာ်တမ့ၢ်ဒဲးအညီ န့ၣ်အသိး, မ့တမ့ၢ် တၢ်ညိးထီာ်လၢယံဆာတတီၤ မ့တမ့ၢ် အါန့ၣ် အန့ၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.

ခံာ်အှာ်ထီာ်ဂီၤပြုတၢ်ဆါ (Lyme) အက့ၢ်ပနီၣ်အိၣ် ဖဲလဲာ်.

တၢ်မ့ၢ်တယါလၢပှၢ်တမၤအံၤအိၣ်ဒီးခံာ်အှာ်ထီာ်ဂီၤပြုတၢ်ဆါ (Lyme) န့ၣ်, အဝဲသ့ၣ်ကြးဆဲးကျဲကသံာ်သရၣ်လၢအဆီအချၢ လၢတၢ်ယုထံာ်တၢ်ဆါပနီၣ်ဒီးတၢ်ကူၤစါယါဘျီအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ခံာ် အှာ်ထီာ်ဂီၤပြုတၢ်ဆါ (Lyme) အပနီၣ်အံၤဒီးသန့ၤထီာ်အသး လၢတၢ်စံာ်စိၤတဲာ်စိၤလၢတၢ်ထံာ်န့ၣ်တၢ်လီၤလၢခံာ်အိၣ်အလီၤဒီးတၢ် သမံသမိးနီၣ်ခိမိၢ်ပှၢ်လၢကမၤက့ၢ်တၢ်ဂီၤပြုထီာ်တမံၤလၢလၢ မ့တမ့ၢ် တၢ်ဆါပနီၣ်အကၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်မၤက့ၢ်တၢ်ဆါပနီၣ်တဖၣ် ဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်ဘၣ်တၢ်မၤအီၤလၢကမၤလီၤတၢ်ဆါပနီၣ်န့ၣ်လီၤ.

ခံာ်အှာ်ထီာ်ဂီုပြုတၢ်ဆါ (Lyme) န့ာ်တၢ်ကူစါယါ ဘျါအါဒီးလဲာ်.

ခံာ်အှာ်ထီာ်ဂီုပြုတၢ်ဆါ (Lyme) အံၤတၢ်ကူစါယါဘျါအါဒီး ကသံာ်မၤသံတၢ်ဆါယၢ်န့ာ်လီၤ. တၢ်ကူစါယါဘျါမၤတၢ်အဂၤက တၢ်ဖဲတၢ်ဆါကဲထီာ်သီသီအပတီၢ်န့ာ်လီၤ. တၢ်ယုထံာ်န့ာ်ခံာ်အှာ် ထီာ်ဂီုပြုတၢ်ဆါ (Lyme) လၢခံာ်န့ာ်တၢ်ယါဘျါအါဒီးကသံာ်မၤ သံတၢ်ဆါယၢ်သ့စ့ၢ်ကီးဘၣ်ဆၣ်တၢ်ဆါပနီၣ်ကအိၣ်ယၢ်ထၢလၢက လီၤမၤကွံာ်. ဖဲကသံာ်မၤသံတၢ်ဆါယၢ်မၤသံကွံာ် ခံာ်အှာ်ထီာ်ဂီုပြု တၢ်ဆါ (Lyme) ဘဲးထံာ်ရံၤယါဝံၤအလီၢ်ခံာ်အါဒ်လဲာ်န့ာ်လီၤ. လၢတၢ်ဂ့ၢ်အါမံၤအပူၤ. တၢ်ဆါပနီၣ်လီၤမၤကွံာ်ဖဲတၢ်ကူစါယါဘျါ ဝံၤအလီၢ်ခံာ်န့ာ်လီၤ. တၢ်မၤန့ာ် ခံာ်အှာ်ထီာ်ဂီုပြုတၢ်ဆါ (Lyme) အံၤအါန့ာ်တၢ်ဘျီသ့အယီၤဆဲးဒီးသၢအနီၣ်ကစၢ်အသးလၢခံာ်တအှာ် ဘၣ်န့ၤတဂ့ၢ်အဂီၢ်ဒီးဆဲးက့ၢ်န့ၤကသံာ်သရၣ်ဖဲန့ၤတယၢ်လၢန့ၤအိၣ် ဒီးခံာ်အှာ်ထီာ်ဂီုပြုတၢ်ဆါ (Lyme) ပနီၣ်တဖၣ်အါန့ၣ်တက့ၢ်.

ယမၤစ့ၢ်လီၤယတၢ်လီၤဘၣ်ယိၣ်တဖၣ်ကသ့ဒ်လဲာ်.

အခဲအံၤပုၤကညီကသံာ်ဆဲးဒီးသၢအလၢခံာ်အှာ်ထီာ်ဂီုပြုတၢ်ဆါ (Lyme) အဂီၢ်တအိၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဘၣ်န့ၢ်ဘၣ်န့ၢ်ဒီးခံာ်စ့ၢ်လီၤ န့ၣ် မ့ၢ်တၢ်တြီဆၢထီၤခံာ်ရၢလီၤတၢ်ဆါတဖၣ် (tickeborne) အဂၤကတၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဒီးသၢအလီၢ်နီၣ်ကစၢ်အသးလၢခံာ်အှာ်ဘၣ်တဖၣ် -

- သ့ၣ်ညါခံာ်အိၣ်ဆိးအလီၢ်ဖဲလဲာ်ဒီးအဝဲသ့ၣ်တဖၣ်အိၣ်မ့ အိၣ်ဂဲၤအခါဖဲလဲာ်န့ၣ်တက့ၢ်.
  - ခံာ်လၢအခိၣ်သ့သ့တဖၣ်န့ၣ်အိၣ်ဆိးလၢသ့ၣ်ထုၣ် မ့တမ့ၢ် တပျီထုၣ်တဖၣ်အိၣ်အလီၢ်ကဝီၤန့ၣ်လီၤ.
  - လၢမံာ်န့ၣ်စိထံာ်အပူၤ, ခံာ်အခိၣ်သ့သ့တဖၣ်အိၣ်မ့ အိၣ်ဂဲၤဒီးအိၣ်အါစးထီာ်လၢ လါအ့ၣ်ဖျါ-လါယုလဲာ် ဒီးလါဖဲးပတ့ဘၣ်-လါအိးကထီဘၣ်န့ၣ်လီၤ.
- စူးကါခံာ်ကသံာ်လၢအပူၤဖျဲးဒီးဒီးသၢတၢ်လီၤတၢ်လီၤဆဲးဖဲ နစူးကါတၢ်ဆါကတီၢ်လၢန့ၣ်ကလဲၤအိၣ်ဖဲခံာ်အိၣ်အလီၢ် မ့တမ့ၢ် ဖဲတၢ်လီၤလၢအဘူးအတၢ်တဖၣ်န့ၣ်တက့ၢ်. မၤပိာ်ထ့ ကသံာ်မၤပနီၣ်တၢ်န့ၣ်ကျဲတဖၣ်ဒီးစူးကါကဒါက့ၤအါဒ်တၢ် န့ၣ်လီၤအသိးန့ၣ်တက့ၢ်.
  - စူးကါခံာ်ကသံာ် **DEET** (တုၤ ၃၀%) လၢဖဲးဘၣ် မ့တမ့ၢ် တၢ်ကူတၢ်သိးအလီၤတက့ၢ်. တဘၣ်စူးကါ DEET လၢဖိသၣ်ဆဲးဖိလၢအသးအိၣ်ခံာ်လါဆုအ ဖိလၢအဂီၢ်န့ၣ်တဂ့ၢ်.
  - မၤကဆိဆိတၢ်ကူတၢ်သိးတဖၣ်ဒီးစုၣ်ဒီးခံာ်ကသံာ် **permethrin** လၢကဒီးသၢခံာ်အှာ်ဘၣ်တဖၣ် အစ့ၢ်ကတၢ်ခံာ်လၢတအိၣ်ဒီးတၢ်ဖျါလီၤဘၣ်န့ၣ်တ က့ၢ်. တဘၣ်ဖျါခံာ်ကသံာ် **permethrin** လၢန ဖဲးဘၣ်အလီၤတဂ့ၢ်.

- ကူကတၢ်ကူတၢ်သိးလၢအလဲာ်စၢ်တဖၣ်လၢကမၤစ့ၢ်လီၤ နကထံာ်ဘၣ်ခံာ်တဖၣ်အံၤညီညီအဂီၢ်န့ၣ်တက့ၢ်. ကူကဆု ကၤရှးစုထီဒီးဖျါခံာ်ထီာ်တဖၣ်လၢကကျါဘၢနဖဲးဘၣ် တဖၣ်လၢခံာ်သ့တအှာ်ဘၣ်အဂီၢ်န့ၣ်တက့ၢ်.
- ဝံာ်ယုထံာ်တၢ်ကူတၢ်သိးဒီးတၢ်ကီၢ်အသဟီၣ်အထီကတၢ် အစ့ၢ်ကတၢ်လၢ ၆၀ မံးန့းဖဲန့ၤလဲၤအိၣ်ဘၣ်လၢခံာ်အိၣ်တၢ်အ လီၢ်ကဝီၤပူၤတဖၣ်ဝံၤအလီၢ်န့ၣ်တက့ၢ်.
- တဲသကိးတၢ်ဒီးဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိကသံာ်သရၣ်ဘၣ်ယးဒီးကသံာ် ပနီၣ်တဖၣ်လၢအပူၤဖျဲးဒီးဒီးသၢအနီၣ်ဒီးဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိလၢ နဘၣ်ကွံာ်ကီၢ်အါလၢဟံာ်တဖၣ်သ့န့ၣ်တက့ၢ်.

သမံသမိးကွံာ်ခံာ်တဖၣ်အစ့ၢ်ကတၢ်တနံၤတဘျီဖဲန့ၤလဲၤဆုတၢ်လီၢ် လၢခံာ်တဖၣ်အိၣ်အလီၢ်ကဝီၤဝံၤအလီၢ်ခံ -

- သမံထံနီၣ်ခိမိာ်ပျါဒီးတက့ၤဘူးဘူးဒီးမဲာ်ထံကလၢ, လီၤဆိ ဒ်တၢ်တၢ်လီၤလၢတၢ်ထံာ်အါကီၢ်အလီၢ် ဒ်အမ့ၢ် ကံာ်ကၤ ထံးဒီးတံာ်လၢတဖၣ်န့ၣ်တက့ၢ်.
- ဖဲန့ထံာ်ခံာ်န့ၣ်ထဲးဒီးမၤသံကွံာ်အါချ့ ချ့ တက့ၢ်.
- စူးကါနီၣ်တံာ်ဖိတဖၣ် မ့တမ့ၢ် နစုမ့ၢ်တဖၣ်လၢနကဖိခံာ် လၢအဘူးဒီးအကီၢ်ပူၤန့ၣ်တက့ၢ်. ထဲးထီာ်အါကယီကယီ ဒီးကဖိကဖိတက့ၢ်. မၤကဆိခံာ်အှာ်အလီၢ်ဒီးဆဲးပှၣ်ဒီးထံ တက့ၢ်.
- သမံသမိးနတၢ်ကူတၢ်သိးဒီးထံာ်ဒီးဆၣ်ဖိကီၢ်ဖိလၢနဘၣ် ကွံာ်ကီၢ်အါတဖၣ် လၢမ့ၢ်အိၣ်ဒီးခံာ်တဖၣ်ခါန့ၣ်တက့ၢ်.

ကွံာ်ထွဲမၤကဆိတၢ်လီၢ်ကဝီၤလၢခံာ်တဖၣ်အိၣ် -

- ကူးပျီကွံာ်နီၣ်တပံာ်တဖၣ်ဒီးတြျါအါခဲအံၤခဲအံၤတက့ၢ်.
- ခွဲပျီမၤပျီကွံာ်သ့ၣ်လၢတဖၣ်ဒီးနီၣ်ခွဲသိၣ်အထုၣ်တဖၣ်တ က့ၢ်.
- တ့ထီာ်တၢ်တြီဒီးသ့ၣ်အကူၣ်အက့တဖၣ် မ့တမ့ၢ် လၢာ်တဖၣ် လၢနီၣ်ဒီးသ့ၣ်လၢနကူးပျီပဲာ်ပျီကွံာ်အါတဖၣ်အဘၣ် စၢန့ၣ်တက့ၢ်.

Minnesota Department of Health
Vectorborne Diseases Unit
PO Box 64975
St. Paul, MN 55164
651-201-5414
www.health.state.mn.us

Lyme Disease – Karen (4/11/19)

လၢတၢ်မၤန့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤအံၤလၢအက့ၢ်ဂီၢ်လီၤဆိလီာ်သးအဂီၢ်, ကိး ဘၣ်ဖဲ- 651-201-5414. ဖဲကျိးထုးထီာ်ဖဲစးခိလၢတၢ်စူးကါကဒါ က့ၤအါသ့အပူၤတက့ၢ်.